

א) [גלעיל טו, 3] ובעיניו קד' :

גליון הש"ס

תוס' ה"ה רביעי בקדוש וכו' והא קיי"ל בהפלת. טס לא מכל כלוס מזה וילי' כדמוכח סוף ערוץ קד ע"ב ע"י ז"ק כה ע"ב מוס' ד"ה וקמיתיי: בא"ד שיהו י"ל. ע"י טורי אכן מניגה נב ע"ה ד"ה מת תמוס:

מוסף תוספות

א. דלחס חשיב תרי. מוס' הלא"ס. ב. אל הלחס ואל הנוד ואל היין ואל השמן שהיו דוקא זה וזה. טס. ג. דומיא דהיי' והשמן נגע אל כל מאכל והשתא איכא הכימי. מוס' י"ב. ד. לקמן במילתיה דרבינא. מוס' הלא"ס. ה. אבל אידך דדוקא מי' הריץ. ו. נזריה לרי"ת למנות כל האוכלין לבר וכל המשקין לבר וסדירא דדוקא הכי הוא בשר קדש היינו שריץ. מוס' הלא"ס. ז. ממש שהיה נשא בו את השריץ. מוס' שאלץ. ח. רישוע מה שנגע בכנפו. מי רישוע נוד. הדור"ל למיכתב ונגע כנפו. מוס' הלא"ס.

רבינו הגנאל

ואמר רב אישתבש כהני, כלומר טעו הכתנים במאמם כי כל אלו כולם הוכרזים לא נטמאו. מכלל דטמאין הן. מכלל דרב סבר כי היין והשמן שתי משקין ונטמאין ואין אמר בן מנחם. ורקיבין מידה הוא טעמא אלא לרב, כלומר תקשה אלא אלא אדרב, את כהניא תני רב משקה בית מטבחיא דכי והן המים והדם כדביעין רביעי ולא היו זקאיין בטומאת שרץ וסודרין שאין נטמאין עושה זה רביעי: רבינא אמר. לא היו זקאיין ברביעי בקדוש כלל וגבי מת שלישי בקדוש צעא מניייהו דהאי טמא נפש דקרא לאו טמא מת אלא מת ממש כלומר טומאת נפש ומת אצי אצות ולחס אז וניד ראשון ויין שני ושמן דקרא וכן כל מעשה ידיהם ואשר יקריבו שם טמא הוא: בשלמא לרב משכחת לה מן הקמא כי רביעי שנתחבא הניגה מן הכהנים, שנאמר הן ישא איש בשר קדש בכנף בדרו שנגע בו שרץ, ונגע הבשר בכנף בדרו הטמא, ונגע עוד הבשר בלחם או בויד או ביון או בשמן, ונגעו אלו אל כל מאכל. נמצא הקנף של בדרו שנגע בהן ולד ראשון, כי השרץ הוא אש, ונמצא הניגה בו השרץ ולד ראשון, והבשר שנגע בכנף ולד שני, ואילו הלחם והניד והמשקין הללו שנגעו בבשר ולד שלישי, והמאכל שנגע באילו נמצא ולד רביעי, ושאל ואמר להם היקדש המאכל או לאו, וטעו והשיבו לא קדש, כלומר לא נטמא נפסל המאכל, והמכתיב שעל המאכל לברו שאלם באומר היקדש לשון חיד, ולא אמר היקדש דמשמע דברים הרבה, ושמואל אמר חמישי שאלן, ודייק מזה הכתוב שכתב בכנפו מנחם דבר אחר באמצע יתר מאלו הארבעה שהוכרזו לעיל. שנמצאו חמשה דברים ולדברי הכל החמישי בקדש טהור, ולפיכך אמר לא אישתבש כהני, ומתוכיח מהאי קרא עליה דרב. ויאמר הני אם יגע טמא נפש בכל אלה היטמא ועינו הכהנים ויאמרו יטמא. פירוש אילו כתיב בזה הכנף שנטמא שרץ, וזהו שאלן אם היה הקנף טמא טומאת נפש, ונגע בו הבשר, נעשה בשר ולד ראשון, כי טמא נפש הוא אב, דתני אבות הטומאות השרץ ושכבת זרע וטמא מת וכו', ונגע בו הבשר והניד ושאר המשקין בשר, ונגע המאכל בלחם או באלו המשקין, והבשר ולד ראשון, והלחם והללו ולד שני, והמאכל והניד ושאר המשקין ולד שלישי, נמצאו כמו שאמר רבינא בטמא מת שלישי בעא מניייהו. (ו) לשמואל שאמר במה שנגע כנפו

ואמר רב לקמן: אישתבש כהני. שטערו רביעי בקדוש, אלאה ויין ושמן דמשקי צית מטבחיא ניהו ומיעוטא ולי טומאת משקין דרבנן הא אמרת דלא גזור עלייהו ואי נמי בטומאות דרבנן קא דציק להו חגי לכהני וכבר נגזרה טומאה על המשקין צימי חגי הנציה שהיה מנאשי כנסת הגדולה קשיא לרב דהא

אמר דכן ממש וכו' אי דלוריימא קא משמע קשיא לרב והא ליהא למימר למדבנין וללא כיוסף בן יעזר דלקרא לא פליג דלמשמע דליה עלייהו טומאה אי דלוריימא אי דרבנן: מידה הוא טעמא אלא לרב. כלום אתה מקשה אלא לרב רב לא קשיא ליה האי לעולם חגי דרבנן דציק להו וכבר נגזרה גזירת טומאה על המשקין ולרב אליבא דיוסף בן יעזר לא תיקשי דרב משקי צי מטבחיא תני צעדמות של יוסף משקה המטבחים דם ומים אלא משקה מדבחיא היין והשמן שם משקה המזבח גזרו רבנן טומאה עלייהו ויהיין דבסדר טומאות דהאי קרא איכא אוכל מטמא אוכל ומשק' מטמא משקה דמדבנין טומאה עושה כיוצא בה: מי רישוע ונגע כנפו. אל הלחס דמשמע שהשרץ נגע בלחס דלחס היו ראשון מה שנגע בכנפו נגע בלחס דה"ל לחס שני: טמא נפש. קס"ד טמא מת שהוא אז הטומאה כשרץ: צל אלה. כסדר שפיטנו טמא מת צלחס ולחס צמיד וכו': מדהא לא אישתבש. דלמרו ליה רביעי טמא דכתיבי וילמרו ובשריהם נמי לא אישתבש ויהו

רביעי בקדוש בעא מניייהו ואמרו ליה טהור ושמואל אמר לא אישתבש כהני מידה הוא טעמא אלא לרב רב משקי בית מטבחיא תני אבל משקי בי מדבחיא מטמא גופא רב אמר אישתבש כהני ושמואל אמר לא אישתבש כהני רב אמר אישתבש כהני רביעי בקדוש בעא מניייהו ואמרו ליה טהור ושמואל אמר לא אישתבש כהני חמישי בקדוש בעא מניייהו ואמרו ליה טהור בשלמא לרב היינו דכתיב ארבעה ילחם וניד ויין ושמן אלא לשמואל חמשה מנא ליה מי כתיב ונגע כנפו ונגע בכנפו כתיב במה שנגע בכנפו הא שמע' ויאמר חגי אם יגע טמא נפש בכל אלה היטמא ויענו הכהנים ויאמרו יטמא בשלמא לשמואל מדהא לא אישתבש התם נמי לא אישתבש אלא לרב מאי שנא הכא דאישתבש ומאי שנא התם דלא אישתבש אמר רב נחמן אמר רבה בר אבובה בקיאיין הן בטומאות מת ואין בקיאיין הן בטומאות שרץ רבינא אמר התם רביעי הכא שלישי ת"ש' ויענו חגי ויאמר בן העם הזה וכן חגי הזה לפני נאם ה' וגו' בשלמא לרב היינו דכתיב טמא אלא לשמואל אמר מר זוטרא ואיתימא רב מתמה והא וכן כל מעשה ידיהם טמא אלא לשמואל אמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי מתוך שקלקלו את מעשיהם מעלה עליהם הכתוב כאילו הקריבו בטומאה גופא רב תני משקי בית מטבחיא ולוי תנא משקי בי מדבחיא ללוי הניחא אי סבירא ליה כשמואל דאמר (ב) דבן מלטמא טומאת אחרים אבל טומאת עצמן יש להן משכחת לה דנגעו כולהו בראשון אלא אי סבר ל' כרב דאמר רבן ממש היכי משכחת לה על כרחך בשמואל סבירא ליה ולשמואל הניחא אי סבר לה כרב דתני משקי בית מטבחיא אבל משקי בי מדבחיא אחריו נמי מיטמאו רביעי הוא דלא עביד חמישי הא שלישי עביד רביעי אלא אי סבר ליה כלוי דתני משקי בי מדבחיא מאי איריא רביעי דלא עביד חמישי אפילו שני ושלישי נמי לא עבידו על כרחך כרב סבירא ליה תניא כוותיה דרב תניא כוותיה דלוי תניא כוותיה דלוי הדרם והיין והשמן והמים משקי בי מדבחיא נטמאין בפנים והוציאן לחוץ מהוה נטמאו בחוץ והכניסן בטמאין אינו והאמר רבי יהושע בן לוי משקי בי מדבחיא לא אמרו דבן אלא במקומן מאי לאו למעוטי נטמאין בפנים והוציאן לחוץ לא למעוטי נטמאין בחוץ והכניסן בפנים והא במקומן קאמר הכי קאמר לא אמרו דבן אלא נטמאין במקומן תניא כוותיה דרב הדרם והמים משקי בית מטבחיא שנטמאו בין בכלים בין בקרקע טהורין רבן

אור לארבעה עשר פרק ראשון פסחים

רביעי בקדוש בעא מניייהו. פ"ה דנגע כנפו היינו שרץ אל הלחס והלחס אל הניד וכו' וקשה לרי"ת דמאי שנא דלא כל מאכל יהיה פירוש או אל כל מאכל יותר מכלום ועוד למה דחק שמואל לתרץ צמה שנגע כנפו לימא אל כל מאכל דוקא' ועוד למה קורא הכתוב לשרץ כנף ועוד דמפרש'

רבינא התם רביעי בקדוש הכל שלישי שהלחס נעשה אז הטומאה כשנגוע צמת' והא קיימא לן צהמפלת (גדה מס'): לכל דבר שאין לו טהרה נצמקו אינו נעשה אז הטומאה מייסו יס לומר דלין נעשה אז הטומאה היינו דווקא לטמא אדם וכלים אצל לאולוין ומשקין נעשה אז הטומאה ומפרש' דהשרץ נגע צמק' ונעשה ראשון והכנף אל הלחס או אל הניד ומה שנתן אל היין או אל השמן הרי שלשה ולא כל מאכל הרי ארבעה ונקט שרץ כנף מאכל משקה מאכל דלא צעי למינקט שיעשה כיוצא צו ולשמואל דייק מדכתיב כנפו' הרי חמש והשתא חמי שפיר לרבינא דלמך הכא שלישי שהכנף הנוגע צמת נעשה אז הטומאה דקין כל הכלים: אצל

ואין בקיאיין הן בטומאות שרץ רבינא אמר התם רביעי הכא שלישי ת"ש' ויענו חגי ויאמר בן העם הזה וכן חגי הזה לפני נאם ה' וגו' בשלמא לרב היינו דכתיב טמא אלא לשמואל אמר מר זוטרא ואיתימא רב מתמה והא וכן כל מעשה ידיהם טמא אלא לשמואל אמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי מתוך שקלקלו את מעשיהם מעלה עליהם הכתוב כאילו הקריבו בטומאה גופא רב תני משקי בית מטבחיא ולוי תנא משקי בי מדבחיא ללוי הניחא אי סבירא ליה כשמואל דאמר (ב) דבן מלטמא טומאת אחרים אבל טומאת עצמן יש להן משכחת לה דנגעו כולהו בראשון אלא אי סבר ל' כרב דאמר רבן ממש היכי משכחת לה על כרחך בשמואל סבירא ליה ולשמואל הניחא אי סבר לה כרב דתני משקי בית מטבחיא אבל משקי בי מדבחיא אחריו נמי מיטמאו רביעי הוא דלא עביד חמישי הא שלישי עביד רביעי אלא אי סבר ליה כלוי דתני משקי בי מדבחיא מאי איריא רביעי דלא עביד חמישי אפילו שני ושלישי נמי לא עבידו על כרחך כרב סבירא ליה תניא כוותיה דרב תניא כוותיה דלוי תניא כוותיה דלוי הדרם והיין והשמן והמים משקי בי מדבחיא נטמאין בפנים והוציאן לחוץ מהוה נטמאו בחוץ והכניסן בטמאין אינו והאמר רבי יהושע בן לוי משקי בי מדבחיא לא אמרו דבן אלא במקומן מאי לאו למעוטי נטמאין בפנים והוציאן לחוץ לא למעוטי נטמאין בחוץ והכניסן בפנים והא במקומן קאמר הכי קאמר לא אמרו דבן אלא נטמאין במקומן תניא כוותיה דרב הדרם והמים משקי בית מטבחיא שנטמאו בין בכלים בין בקרקע טהורין רבן

דלמך דאשתבש כהני היינו דקרי למעשה ידיהם טמא: מאלתר שבקיאיין הן צהלכות טומאה וכי כל מעשה ידיהם טמא הוא: וכן. לאו תמייה משמע: שקלקלו מעשיהם. לאחר זמן היה מתנבא שיקלקלו מעשיהן צמית שני צשאר צעירות: וללוי דתני מדבחיא והכא כתיב יין ושמן דמטמאו הא ניחא אי סבר ליה בהא מילתא כשמואל דדכן דיוסף בן יעזר דכן מלטמא אחרים הן אצל טומאת עצמן יש בהן משכחת לה להאי דכתיב אם יגע טמא נפש בכל אלה דקאמר יטמא דנגעו כולהו זרשון ולאו אקדשה קמא נקט ולא אישתבש כהני שנתחלה שאלם על הסדר ואמרו לו על האחרון לא יטמא מפני שהיין לא יכול לטמאו לשמן שאין משקין צי מדבחיא מטמאין שום דבר ולבסוף שאלם על הסדר ואמרו לו יגע הטמא עמנו בכל אלה כלומר או זה או זה ואמרו ליה יטמא: אלא אי סבר ליה רב דאמר דבן ממש היכי משכחת לה לעיל משקה מדבחיא קשיא: ולשמואל דלמך לא אישתבש ופריש למילתיה משום דחמישי הוא השמן דמה שנגע כנפו כתיב הא אי רביעי הוא האי שמן הוא טמא ואע"ג דמן היין קבלה אלמא משקין מטמאין אחרים: הא ניחא אי תנא צעדמות של יוסף משקה מדבחיא אצל משקה מדבחיא אפי' אחריו נמי מטמאו היינו דפריש למילתיה לעיל ואמר האי דלא הוי שיעושו משום דחמישי הוה והיין שהוא רביעי לא עביד ליה חמישי הא אי הוה יין שלישי הוה עביד ליה רביעי אלא אי תנא מדבחיא כלי מאי איריא דפריש לעיל משום דחמישי הוה אפילו אי הוה יין שני שלישי לשמן לא עביד: משקי צי מדבחיא. כלומר כל אלו של קודש נקראין על שם מנחה כגון דם לזימיה ומים ויין לנסך ושמן למנחות: שנטמאו בפנים. צעורה והוציאן לחוץ ונפסלו ציוצא שאין ראויין עוד למנחה: טהורין. מלטמא אחרים שהרי לא ירדה להן תורת טומאה מתחלה לטמא אחרים והן עממן דהיינו טמאין כנצוצות חגי: אצל נטמאו בחוץ. קודם שיהא שם מדבחיא עליהן והכניסן לפנים ושמאלן ואפילו לטמא אחרים דטומאתן צדי ירדה בהן ומי הפקיעה: אינו. איריש פריך דלמך הוציאן לחוץ וטוריון ולל אחריון תחול טומאתן מפרע: אלא נקמון. צפנים: אלא בחוץ נטמאו בפינים באו וצפנים דלמלח דהכי משמע אלא כשנטמאו במקומן ומשום דלא קיימה לפרישא דלמלח פריך נטמאו חוץ ופריך נקמון דמשמע כל זמן שהן במקומן טהורין ותו לא: רבן

- 1. הן ישא איש בשר קדש בכנף בדרו ונגע בכנפו אל הלחם ואל הנוד ואל היין ואל קל מאכל היקדש ויענו הכהנים ויאמרו לוי: חגי ב יב ויאמר חגי אם יגע טמא נפש בכל אלה היטמא ויענו הכהנים ויאמרו יטמא: חגי ב יג ויענו חגי ויאמר בן העם הזה וכן חגי הזה לפני נאם ה' וכן כל מעשה ידיהם ויאמר חגי: חגי ב יד ויאמר חגי אם יגע טמא נפש בכל אלה היטמא ויענו הכהנים ויאמרו יטמא: חגי ב יד

רבינו הגנאל (המשך)

שמינין בין הכנף לבשר דבר אחר, הנה ארבעה ולדות הן טמאין שלשה והרביעי פסול. נמצא לרבי שמאל דלא אשתבש כהני לא בראשונה ולא בשניה. אלא לרב אמאי טעו בראשונה ולא באחרונה. ופריך בקיאיין הן בטומאות מת כי הרביעי בטמא מת פסול הוא בקדש, ואין בקיאיין הן בטומאת שרץ, אינם יודעים כי יש רביעי בטומאת שרץ, אלא היו אומרם רביעי אינו טמא בטמא שרץ, בשלמא לרב דאמר אשתבש כהני ואמרו על הטמא טהור, היינו דמיקל לחון חגי הנביא ואשר יקריבו שם טמא הוא. כלומר מקריבין הטמא שהוא רביעי, ואמר כי טהור הוא, ואינם יודעים כי טמא הוא. אלא לשמואל דאמר חמישי בעא מניייהו, ובקיאיין הן בטומאות, למה אמר להם כי מה שמקריבין טמא הוא. והיין שמואל אמר היה תמימי הניא ואמר וכו' אשך יקריבו שתי טמא הוא, ושלוש אינו טמא. ואעפ"כ עליה וכו' בשבט מדבר והלא מתיחסים, שנאמר וכן כל מעשה ידיהם, מכלל שכל מעשיהם רעים הם. ושנין הכי קאמר הואיל ונעשו שתי משקין וטמאין ואשר יקריבו אינו לרבץ כאלו טמא הוא. ומצאנו בתלמוד ארץ ישראל בכוף מסי טטה קרוב לזה הפירוש, מהו פירשונו מה שקבלנו וכתבנו מה שצינו, ירושלמי תמן אמרו: שתי אצולות שאל חגי הנביא את הכהנים, באחת השיבו כראוי ובאחת שלא כראוי, הן ישא איש בשר קדש וגו', כנף תחלה, בשר קדש שני, לחם נודו שלישי, יין ושמן וכל מאכל רביעי. רביעי בקדש בעא מניייהו, ואמרו לא, לא השיבו כראוי שהרביעי בקדש פסול. ויאמר חגי אם יגע טמא נפש בכל אלה היטמא ויענו הכהנים ויאמרו יטמא. אם תהיה הכנף טמא נפש ונגעה בכל אלו יטמא, ויענו הכהנים ויאמרו יטמא השיבו כראוי, ואמרו שמא דר' יוחנן קודם שגורו רביעי בקדש שאלם ובשתים כראוי השיבוהו, העיד על איל קמציא, פירוש איל קמציא דכי, שם מין חוב שהוא טהור. משקיה בית מטבחיא. המים שמדחין בהן (הקריבנים) והקריבנים בבית המטבחה, רב היה שונה עדותו שהיין יוסף בן יעזר משקה בית מטבחיא דכן, והן המים והדם והן המצויין תמיד בבית המטבחה, ולוי היה שונה דברי יוסף בן יעזר משקה בית מטבחיא, והן המים והיין והשמן, אבל טומאת עצמן יש בהן, ומוקמינהו למאכל דאמרו הכהנים לחגי כי הוא טמא, לאו דנגעו ביין ושמן, ולא עליו אמרו טמא, אלא על מאכל דנגע בכנף בדרו ומשום הכי אמרו טמא, ורב ושמואל לא חילקי אלא במשקה בית מטבחיא שהן הדרם והמים, שהוא אמר דכן מלטמא אחרים, אבל אין ובשמן הכל מודים אחרתי נמי מטמא. ופירוש שמואל חמישי בעא מניייהו ואמרו מכלל שהרביעי הוא המאכל והוא חגי וישמן וטמא הוא שנטמא ממנו. תניא ללוי הדרם והיין והשמן משקה בית מטבחיא בפינים באו וצפנים לחוץ בטהורין. ותני כרב הדרם והמים משקה בית מטבחיא שנטמאו בין בקרקע ובין בכלים טהורין.

(6) דברי רבינו י"ג ע"ה ג"ס בשללם וז' שאל רביעי בקדוש וכו' משקין נטמאו ויהיו י"פ בדברי המסך כדכתיב דשלישי צעי מניייהו ומזה ל"ב.